

Συλλογή της Νομολογίας

ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (ένατο τμήμα)

της 16ης Ιουλίου 2020*

«Προδικαστική παραπομπή – Δικαστική συνεργασία σε αστικές υποθέσεις – Διαδικασίες αφερεγγυότητας – Κανονισμός (ΕΕ) 2015/848 – Άρθρο 3 – Διεθνής δικαιοδοσία – Κέντρο των κύριων συμφερόντων του οφειλέτη – Φυσικό πρόσωπο που δεν ασκεί επιχειρηματική ή άλλη ανεξάρτητη δραστηριότητα – Μαχητό τεκμήριο σύμφωνα με το οποίο το κέντρο των κύριων συμφερόντων του προσώπου αυτού βρίσκεται στον τόπο της συνήθους διαμονής του – Ανατροπή του τεκμηρίου – Κατάσταση κατά την οποία το μοναδικό ακίνητο του οφειλέτη βρίσκεται εκτός του κράτους μέλους της συνήθους διαμονής»

Στην υπόθεση C-253/19,

με αντικείμενο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως δυνάμει του άρθρου 267 ΣΛΕΕ, που υπέβαλε το Tribunal da Relação de Guimarães (εφετείο του Guimarães, Πορτογαλία) με απόφαση της 14ης Φεβρουαρίου 2019, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 26 Μαρτίου 2019, στο πλαίσιο της δίκης

MH,

NI

κατά

OJ,

Novo Banco SA,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (ένατο τμήμα),

συγκείμενο από τους S. Rodin, πρόεδρο τμήματος, K. Jürimäe (εισηγήτρια) και N. Rizzarra, δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: M. Szpunar

γραμματέας: A. Calot Escobar

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

- η Πορτογαλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους L. Inez Fernandes και P. Lacerda καθώς και από τις P. Barros da Costa και L. Medeiros,
- η Ευρωπαϊκή Επιτροπή, εκπροσωπούμενη από τον M. Wilderspin και την P. Costa de Oliveira,

* Γλώσσα διαδικασίας: η πορτογαλική.

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 30ής Απριλίου 2020,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

- 1 Η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του κανονισμού (ΕΕ) 2015/848 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Μαΐου 2015, περί των διαδικασιών αφερεγγυότητας (ΕΕ 2015, L 141, σ. 19).
- 2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ των ΜΗ και ΝΙ, αφενός, και των ΟJ και Novo Banco SA, αφετέρου, σχετικά με αίτηση των πρώτων για την έναρξη διαδικασίας αφερεγγυότητας.

Το νομικό πλαίσιο

Το δίκαιο της Ένωσης

Ο κανονισμός (ΕΚ) 1346/2000

- 3 Ο κανονισμός (ΕΚ) 1346/2000 του Συμβουλίου, της 29ης Μαΐου 2000, περί των διαδικασιών αφερεγγυότητας (ΕΕ 2000, L 160, σ. 1), καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από τον κανονισμό 2015/848. Η αιτιολογική σκέψη 13 του εν λόγω κανονισμού είχε ως εξής:

«Το “κέντρο των κύριων συμφερόντων” θα πρέπει να αντιστοιχεί στον τόπο όπου ο οφειλέτης ασκεί συνήθως τη διοίκηση των συμφερόντων του και, συνεπώς, είναι τόπος αναγνωρίσιμος από τους τρίτους.»

- 4 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 1346/2000 όριζε τα εξής:

«Αρμόδια για την έναρξη της διαδικασίας αφερεγγυότητας είναι τα δικαστήρια του κράτους μέλους στο οποίο βρίσκεται το κέντρο των κυρίων συμφερόντων του οφειλέτη. Για τις εταιρείες και τα νομικά πρόσωπα τεκμαίρεται, μέχρις αποδείξεως του εναντίου, ότι κέντρο των κυρίων συμφερόντων είναι ο τόπος της καταστατικής έδρας.»

Ο κανονισμός 2015/848

- 5 Οι αιτιολογικές σκέψεις 5, 23, 12, 27 έως 21 και 34 του κανονισμού 2015/848 αναφέρουν τα εξής:

«(5) Για την καλή λειτουργία της εσωτερικής αγοράς δεν πρέπει να υπάρχουν κίνητρα για τα μέρη να μεταφέρουν τα περιουσιακά τους στοιχεία ή τις νομικές διαφορές τους από ένα κράτος μέλος σε άλλο επιδιώκοντας να βελτιώσουν τη νομική τους θέση εις βάρος του γενικού συνόλου των πιστωτών (“φόρουμ shopping”).

[...]

(23) Ο παρών κανονισμός προβλέπει ότι η κύρια διαδικασία αφερεγγυότητας μπορεί να αρχίζει στο κράτος μέλος στο οποίο βρίσκεται το κέντρο των κυρίων συμφερόντων του οφειλέτη. Η διαδικασία αυτή είναι γενικής εφαρμογής και αποσκοπεί στο να συμπεριλάβει όλα τα

περιουσιακά στοιχεία του οφειλέτη. Προκειμένου να προστατευθούν τα διάφορα συμφέροντα, ο παρών κανονισμός επιτρέπει την έναρξη δευτερεύουσας διαδικασίας αφερεγγυότητας εκ παραλλήλου με τη διεξαγωγή της κύριας διαδικασίας αφερεγγυότητας. Η δευτερεύουσα διαδικασία αφερεγγυότητας μπορεί να αρχίσει στο κράτος μέλος όπου έχει εγκατάσταση ο οφειλέτης. Τα αποτελέσματα της δευτερεύουσας διαδικασίας αφερεγγυότητας περιορίζονται στα περιουσιακά στοιχεία που βρίσκονται στο συγκεκριμένο κράτος μέλος. Η ύπαρξη υποχρεωτικών κανόνων συντονισμού με την κύρια διαδικασία αφερεγγυότητας υπηρετεί την ενιαία αντιμετώπιση στην Ένωση.

[...]

- (27) Πριν την έναρξη διαδικασίας αφερεγγυότητας, το αρμόδιο δικαστήριο θα πρέπει να εξετάζει αυτεπαγγέλτως εάν το κέντρο των κύριων συμφερόντων του ή η εγκατάσταση του οφειλέτη βρίσκεται πράγματι εντός της δικαιοδοσίας του.
- (28) Για να κριθεί εάν το κέντρο των κύριων συμφερόντων είναι επαληθεύσιμο από τρίτους, θα πρέπει να λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι πιστωτές και η αντίληψή τους όσον αφορά τον τόπο στον οποίο ασκεί τη διαχείριση των συμφερόντων του ο οφειλέτης. [...]
- (29) Ο παρών κανονισμός θα πρέπει να περιέχει ορισμένες δικλείδες ασφαλείας για την αποτροπή της δόλιας ή καταχρηστικής άγρας δικαστηρίου (φόρουμ shopping).
- (30) Συνεπώς, τα τεκμήρια σύμφωνα με τα οποία η καταστατική έδρα, ο τόπος της κύριας επιχειρηματικής δραστηριότητας και η συνήθης διαμονή του προσώπου συνιστούν το κέντρο των κύριων συμφερόντων θα πρέπει να είναι μαχητά και το αντίστοιχο δικαστήριο κράτους μέλους θα πρέπει να αξιολογεί προσεκτικά εάν το κέντρο των κύριων συμφερόντων του οφειλέτη βρίσκεται πράγματι σε αυτό το κράτος μέλος. Σε περίπτωση εταιρείας, το τεκμήριο αυτό θα πρέπει να είναι μαχητό όταν η κεντρική διοίκηση εταιρείας βρίσκεται σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο της καταστατικής της έδρας και όταν από μια ολοκληρωμένη αξιολόγηση όλων των σχετικών παραγόντων προκύπτει, κατά τρόπο επαληθεύσιμο από τρίτους, ότι το πραγματικό κέντρο διαχείρισης και εποπτείας της εταιρείας και διαχείρισης των συμφερόντων της βρίσκεται στο εν λόγω άλλο κράτος μέλος. Σε περίπτωση φυσικού προσώπου που δεν ασκεί ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα, το τεκμήριο αυτό θα πρέπει να είναι μαχητό, για παράδειγμα, όταν το μεγαλύτερο μέρος των περιουσιακών στοιχείων του οφειλέτη βρίσκεται εκτός του κράτους μέλους της συνήθους διαμονής του ή όταν μπορεί να αποδειχθεί ότι ο κύριος λόγος για τη μετεγκατάσταση ήταν η υποβολή αίτησης για την έναρξη διαδικασίας αφερεγγυότητας στη νέα δικαιοδοσία και όταν η εν λόγω αίτηση μπορεί να βλάψει ουσιωδώς τα συμφέροντα των πιστωτών εκείνων που συναλλάχθηκαν με τον οφειλέτη πριν από τη μετεγκατάσταση.
- (31) Για τον ίδιο σκοπό της αποτροπής της δόλιας ή καταχρηστικής άγρας δικαστηρίου (φόρουμ shopping), το τεκμήριο σύμφωνα με το οποίο το κέντρο των κύριων συμφερόντων βρίσκεται στον τόπο της καταστατικής έδρας του προσώπου, τον τόπο της κύριας επιχειρηματικής δραστηριότητάς του ή τον τόπο της συνήθους διαμονής του, δεν θα πρέπει να εφαρμόζεται, αντιστοίχως, στην περίπτωση επιχείρησης, νομικού προσώπου ή ατόμου που ασκεί ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα, εάν ο οφειλέτης έχει μεταφέρει την καταστατική έδρα ή τον τόπο της κύριας επιχειρηματικής δραστηριότητάς του σε άλλο κράτος μέλος εντός του τριμήνου που προηγείται της αίτησης για την έναρξη διαδικασίας αφερεγγυότητας ή, στην περίπτωση ατόμου που δεν ασκεί ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα, εάν ο οφειλέτης έχει μεταφέρει τη συνήθη διαμονή του σε άλλο κράτος μέλος εντός του εξαμήνου που προηγείται της αίτησης για την έναρξη διαδικασίας αφερεγγυότητας.

- (32) Σε κάθε περίπτωση, εάν από τα πραγματικά περιστατικά της υπόθεσης γεννώνται αμφιβολίες σχετικά με τη δικαιοδοσία του δικαστηρίου, το δικαστήριο θα πρέπει να ζητεί από τον οφειλέτη να υποβάλει πρόσθετα αποδεικτικά στοιχεία προκειμένου να τεκμηριώσει τους ισχυρισμούς του και, εφόσον επιτρέπεται από το εφαρμοστέο στη διαδικασία δίκαιο, να παρέχει στους πιστωτές του οφειλέτη τη δυνατότητα να διατυπώσουν τις απόψεις τους για το ζήτημα της δικαιοδοσίας.
- (33) Σε περίπτωση που το δικαστήριο στο οποίο έχει κατατεθεί η αίτηση για την έναρξη διαδικασίας αφερεγγυότητας διαπιστώνει ότι το κέντρο των κύριων συμφερόντων δεν βρίσκεται στο έδαφος του, δεν θα πρέπει να κηρύσσει την έναρξη κύριας διαδικασίας αφερεγγυότητας.
- (34) Επίσης, κάθε πιστωτής του οφειλέτη θα πρέπει να διαθέτει αποτελεσματικό ένδικο βοήθημα κατά της απόφασης για την έναρξη διαδικασίας αφερεγγυότητας. Οι συνέπειες της προσφυγής κατά της απόφασης για την έναρξη της διαδικασίας αφερεγγυότητας θα πρέπει να διέπονται από το εθνικό δίκαιο.»

- 6 Το άρθρο 3 του κανονισμού αυτού, το οποίο φέρει τον τίτλο «Διεθνής δικαιοδοσία», ορίζει στην παράγραφο 1 τα εξής:

«Αρμόδια για την έναρξη της διαδικασίας αφερεγγυότητας είναι τα δικαστήρια του κράτους μέλους στο οποίο βρίσκεται το κέντρο των κύριων συμφερόντων του οφειλέτη (“κύρια διαδικασία αφερεγγυότητας”). Το “κέντρο των κύριων συμφερόντων” θα πρέπει να αντιστοιχεί στον τόπο όπου ο οφειλέτης ασκεί συνήθως τη διοίκηση των συμφερόντων του και, συνεπώς, είναι τόπος επαληθεύσιμος από τους τρίτους.

Για τις εταιρείες και τα νομικά πρόσωπα τεκμαίρεται, μέχρις αποδείξεως του εναντίου, ότι κέντρο των κύριων συμφερόντων είναι ο τόπος της καταστατικής έδρας. Το τεκμήριο αυτό ισχύει μόνο εφόσον η συνήθης διαμονή δεν έχει μεταφερθεί σε άλλο κράτος μέλος εντός του τριμήνου που προηγείται της αίτησης για την έναρξη διαδικασίας αφερεγγυότητας.

Για τα φυσικά πρόσωπα που ασκούν ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα, ως κέντρο των κύριων συμφερόντων τεκμαίρεται ο τόπος της κύριας επιχειρηματικής δραστηριότητας του προσώπου, μέχρις αποδείξεως του εναντίου. Το τεκμήριο αυτό ισχύει μόνο εφόσον ο τόπος της κύριας επιχειρηματικής δραστηριότητας του προσώπου δεν έχει μεταφερθεί σε άλλο κράτος μέλος εντός του τριμήνου που προηγείται της αίτησης για την έναρξη διαδικασίας αφερεγγυότητας.

Για οποιοδήποτε άλλο φυσικό πρόσωπο που ασκεί ανεξάρτητη επιχειρηματική ή επαγγελματική δραστηριότητα, ως κέντρο των κύριων συμφερόντων τεκμαίρεται ο τόπος της συνήθους διαμονής του προσώπου μέχρις αποδείξεως του εναντίου. Το τεκμήριο αυτό ισχύει μόνο εφόσον η συνήθης διαμονή δεν έχει μεταφερθεί σε άλλο κράτος μέλος εντός του εξαμήνου που προηγείται της αίτησης για έναρξη διαδικασίας αφερεγγυότητας.»

- 7 Κατά το άρθρο 4, παράγραφος 1, του εν λόγω κανονισμού:

«Το δικαστήριο που επιλαμβάνεται αιτήσεως για την έναρξη διαδικασίας αφερεγγυότητας εξετάζει αυτεπαγγέλτως εάν είναι αρμόδιο δυνάμει του άρθρου 3. Η απόφαση η οποία διατάσσει την έναρξη διαδικασίας αφερεγγυότητας προσδιορίζει τους λόγους στους οποίους θεμελιώνεται η δικαιοδοσία του δικαστηρίου και, ιδίως, εάν η δικαιοδοσία βασίζεται στο άρθρο 3, παράγραφος 1 ή 2.»

- 8 Το άρθρο 7, παράγραφος 1, του ιδίου κανονισμού ορίζει τα εξής:

«Εάν ο παρών κανονισμός δεν ορίζει άλλως, δίκαιο εφαρμοστέο στη διαδικασία αφερεγγυότητας και στα αποτελέσματά της είναι το δίκαιο του κράτους μέλους έναρξης της διαδικασίας, κατωτέρω καλούμενου “κράτος έναρξης”.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και το προδικαστικό ερώτημα

- 9 Οι σύζυγοι ΜΗ και ΝΙ, οι οποίοι κατοικούν από το 2016 στο Norfolk (Ηνωμένο Βασίλειο) όπου ασκούν μισθωτή δραστηριότητα, ζήτησαν από τα πορτογαλικά δικαστήρια την έναρξη ως προς αυτούς διαδικασίας αφερεγγυότητας. Το επιληφθέν πρωτοβάθμιο δικαστήριο έκρινε ότι δεν έχει διεθνή δικαιοδοσία να αποφανθεί επί της αιτήσεως αυτής, για τον λόγο ότι, δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 1, τέταρτο εδάφιο, του κανονισμού 2015/848, το κέντρο των κύριων συμφερόντων των εκκαλούντων της κύριας δίκης ήταν ο τόπος της συνήθους διαμονής τους, ο οποίος βρισκόταν στο Ηνωμένο Βασίλειο, και ότι, ως εκ τούτου, τα δικαστήρια του τελευταίου αυτού κράτους μέλους είχαν διεθνή δικαιοδοσία για την έναρξη της διαδικασίας αφερεγγυότητας.
- 10 Οι ΜΗ και ΝΙ άσκησαν έφεση κατά της πρωτόδικης αποφάσεως ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου υποστηρίζοντας ότι η απόφαση αυτή στηρίχθηκε σε εσφαλμένη ερμηνεία των κανόνων που προβλέπει ο κανονισμός 2015/848. Συγκεκριμένα, το κέντρο των κύριων συμφερόντων τους δεν είναι ο τόπος της συνήθους διαμονής τους στο Ηνωμένο Βασίλειο, αλλά αντιθέτως βρίσκεται στην Πορτογαλία, κράτος μέλος στο οποίο βρίσκεται το μόνο ιδιόκτητο ακίνητό τους και στο οποίο πραγματοποιήθηκαν όλες οι συναλλαγές και συνήφθησαν όλες οι συμβάσεις που προκάλεσαν την κατάσταση αφερεγγυότητάς τους. Επίσης, κατά τους εκκαλούντες, δεν υφίσταται σύνδεσμος μεταξύ του τόπου της συνήθους διαμονής τους και των πραγματικών περιστατικών που οδήγησαν στην αφερεγγυότητά τους, τα οποία έλαβαν χώρα εξ ολοκλήρου στην Πορτογαλία. Ως εκ τούτου, οι ΜΗ και ΝΙ ζητούν να αναγνωρισθεί η διεθνή δικαιοδοσία των πορτογαλικών δικαστηρίων.
- 11 Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται ως προς την ορθή ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 2015/848 και, ειδικότερα, ως προς τα κριτήρια που μπορούν να ανατρέψουν το απλό τεκμήριο το οποίο προβλέπει η διάταξη αυτή για τα φυσικά πρόσωπα τα οποία δεν ασκούν επιχειρηματική ή άλλη ανεξάρτητη επαγγελματική δραστηριότητα.
- 12 Συγκεκριμένα, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι, όσον αφορά τα ως άνω φυσικά πρόσωπα, στην αιτιολογική σκέψη 30 του εν λόγω κανονισμού εκτίθεται ότι θα πρέπει να είναι δυνατή η ανατροπή του τεκμηρίου αυτού, όταν, για παράδειγμα, το μεγαλύτερο μέρος των περιουσιακών στοιχείων του οφειλέτη βρίσκεται εκτός του κράτους μέλους όπου βρίσκεται η συνήθης διαμονή του οφειλέτη.
- 13 Υπό τις συνθήκες αυτές, το Tribunal da Relação de Guimarães (εφετείο του Guimarães, Πορτογαλία) αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο το ακόλουθο προδικαστικό ερώτημα:

«Δυνάμει του κανονισμού [2015/848], έχουν τα δικαστήρια κράτους μέλους διεθνή δικαιοδοσία για την έναρξη της κύριας διαδικασίας αφερεγγυότητας ενός πολίτη του οποίου το μοναδικό ακίνητο βρίσκεται στο εν λόγω κράτος, αλλά ο οποίος έχει τη συνήθη διαμονή του, όπως και η οικογένειά του, σε άλλο κράτος μέλος, όπου ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα ως μισθωτός;»

Επί του προδικαστικού ερωτήματος

- 14 Με το μοναδικό ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινιστεί αν το άρθρο 3, παράγραφος 1, τέταρτο εδάφιο, του κανονισμού 2015/848 έχει την έννοια ότι, για την ανατροπή του τεκμηρίου που προβλέπει η διάταξη αυτή για τον προσδιορισμό της διεθνούς δικαιοδοσίας όσον αφορά την έναρξη διαδικασίας αφερεγγυότητας, σύμφωνα με το οποίο το κέντρο των κύριων συμφερόντων φυσικού προσώπου που δεν ασκεί επιχειρηματική ή άλλη ανεξάρτητη επαγγελματική δραστηριότητα είναι ο τόπος της συνήθους διαμονής του, αρκεί το γεγονός ότι το μοναδικό ακίνητο του προσώπου αυτού βρίσκεται εκτός του κράτους μέλους της συνήθους διαμονής του.

- 15 Το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 2015/848 ορίζει το κέντρο των κύριων συμφερόντων του οφειλέτη ως γενικό συνδετικό στοιχείο για τον προσδιορισμό της διεθνούς δικαιοδοσίας όσον αφορά την έναρξη διαδικασίας αφερεγγυότητας. Στην ειδική περίπτωση κατά την οποία οφειλέτης είναι φυσικό πρόσωπο το οποίο δεν ασκεί επιχειρηματική ή άλλη ανεξάρτητη επαγγελματική δραστηριότητα, το άρθρο 3, παράγραφος 1, τέταρτο εδάφιο, του κανονισμού αυτού προβλέπει μαχητό τεκμήριο ότι κέντρο των κύριων συμφερόντων του προσώπου αυτού είναι ο τόπος της συνήθους διαμονής του.
- 16 Προκειμένου να δοθεί απάντηση στο αιτούν δικαστήριο, πρέπει, κατά πρώτον, να διευκρινιστεί η έννοια και το περιεχόμενο του όρου «κέντρο των κύριων συμφερόντων», κατά τον εν λόγω κανονισμό.
- 17 Συναφώς, υπενθυμίζεται, πρώτον, ότι, κατά πάγια νομολογία, από τις επιταγές τόσο της ομοιόμορφης εφαρμογής του δικαίου της Ένωσης όσο και της αρχής της ισότητας συνάγεται ότι οι διατάξεις του δικαίου της Ένωσης που δεν περιέχουν ρητή παραπομπή στο δίκαιο των κρατών μελών για τον προσδιορισμό της έννοιας και του περιεχομένου τους πρέπει κατά κανόνα να τυγχάνουν, σε ολόκληρη την Ένωση, αυτοτελούς και ομοιόμορφης ερμηνείας, με βάση το πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η διάταξη και τον σκοπό που επιδιώκει η επίμαχη κανονιστική ρύθμιση (απόφαση της 20ής Οκτωβρίου 2011, *Interedil*, C-396/09, EU:C:2011:671, σκέψη 42 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 18 Επομένως, δεδομένου ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 2015/848 δεν περιλαμβάνει καμία παραπομπή στο δίκαιο των κρατών μελών, οι διαλαμβανόμενες σε αυτό έννοιες πρέπει να ερμηνεύονται κατά τρόπο αυτοτελή και ομοιόμορφο. Ειδικότερα, καθόσον η έννοια του «κέντρου των κύριων συμφερόντων» διαλαμβάνεται στον κανονισμό αυτό, πρέπει να της προσδίδεται ομοιόμορφη και ανεξάρτητη από τις εθνικές νομοθεσίες ερμηνεία (βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 20ής Οκτωβρίου 2011, *Interedil*, C-396/09, EU:C:2011:671, σκέψη 43 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 19 Δεύτερον, το Δικαστήριο έχει κρίνει, σε σχέση με τον όρο «κέντρο των κύριων συμφερόντων» του άρθρου 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 1346/2000, ότι το περιεχόμενο του όρου αυτού αποσαφηνίζεται στην αιτιολογική σκέψη 13 του εν λόγω κανονισμού, η οποία αναφέρει ότι «[τ]ο “κέντρο των κύριων συμφερόντων” θα πρέπει να αντιστοιχεί στον τόπο όπου ο οφειλέτης ασκεί συνήθως τη διοίκηση των συμφερόντων του και, συνεπώς, είναι τόπος αναγνωρίσιμος από τους τρίτους». Όπως προκύπτει από τον ανωτέρω ορισμό, το κέντρο των κύριων συμφερόντων πρέπει να εντοπίζεται με γνώμονα τόσο αντικειμενικά όσο και επαληθεύσιμα από τρίτους κριτήρια. Η αντικειμενικότητα και η δυνατότητα ελέγχου από τους τρίτους είναι αναγκαίες προκειμένου να κατοχυρώνεται η ασφάλεια δικαίου και η προβλεψιμότητα όσον αφορά τον προσδιορισμό του δικαστηρίου που έχει διεθνή δικαιοδοσία για την κίνηση κύριας διαδικασίας αφερεγγυότητας (διάταξη της 24ης Μαΐου 2016, *Leonmobili* και *Leone*, C-353/15, μη δημοσιευθείσα, EU:C:2016:374, σκέψη 33 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία).
- 20 Η ίδια ερμηνεία πρέπει να γίνει δεκτή για τον προσδιορισμό της έννοιας και του περιεχομένου του όρου «κέντρο των κύριων συμφερόντων» κατά τον κανονισμό 2015/848. Πράγματι, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 29 των προτάσεών του, στο πλαίσιο του κανονισμού αυτού, ο οποίος κατήργησε και αντικατέστησε τον κανονισμό 1346/2000, η προσφυγή σε αντικειμενικά κριτήρια παραμένει κρίσιμη για την κατοχύρωση της ασφάλειας δικαίου και της προβλεψιμότητας του προσδιορισμού του δικαστηρίου που έχει διεθνή δικαιοδοσία. Επιπλέον, σκοπός των κανόνων διεθνούς δικαιοδοσίας που προβλέπει ο κανονισμός 2015/848 είναι να αποτραπεί, όπως αναφέρεται στην αιτιολογική του σκέψη 5, η παροχή κινήτρων στα μέρη να μεταφέρουν τα περιουσιακά στοιχεία τους ή τις νομικές διαφορές τους από ένα κράτος μέλος σε άλλο, επιδιώκοντας να βελτιώσουν τη νομική θέση τους εις βάρος του γενικού συνόλου των πιστωτών.

- 21 Περαιτέρω, η αιτιολογική σκέψη 28 του κανονισμού αυτού παρέχει συναφώς χρήσιμες διευκρινίσεις, καθόσον αναφέρει ότι, για να κριθεί εάν το κέντρο των κύριων συμφερόντων του οφειλέτη είναι επαληθεύσιμο από τρίτους, θα πρέπει να λαμβάνονται ιδιαίτερα υπόψη οι πιστωτές και η αντίληψη τους όσον αφορά τον τόπο στον οποίο ασκεί τη διαχείριση των συμφερόντων του ο οφειλέτης. Πράγματι, η χρήση δυνάμενων να ελεγχθούν από κάθε τρίτο αντικειμενικών κριτηρίων, προκειμένου να προσδιορισθεί το κέντρο των κύριων συμφερόντων του οφειλέτη, πρέπει να καθιστά δυνατό να προσδιορισθεί το δικαστήριο με το οποίο ο οφειλέτης έχει πραγματικό σύνδεσμο και, επομένως, να ικανοποιηθούν οι θεμιτές προσδοκίες των πιστωτών.
- 22 Ως εκ τούτου, το κέντρο των κύριων συμφερόντων του οφειλέτη πρέπει να προσδιορίζεται κατόπιν σφαιρικής εκτιμήσεως του συνόλου των αντικειμενικών και επαληθεύσιμων από τρίτους κριτηρίων, ιδίως από τους πιστωτές, βάσει των οποίων είναι δυνατός ο προσδιορισμός του τόπου στον οποίο πράγματι ο οφειλέτης ασκεί συνήθως τη διοίκηση των συμφερόντων του.
- 23 Τρίτον, από το ίδιο το γράμμα του άρθρου 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού 2015/848 προκύπτει ότι οι προηγηθείσες εκτιμήσεις ισχύουν αδιακρίτως για κάθε οφειλέτη, είτε πρόκειται για εταιρίες είτε για νομικά ή φυσικά πρόσωπα. Αυτό το γενικό κριτήριο συνδέσεως προκειμένου να προσδιορισθεί η διεθνής δικαιοδοσία όσον αφορά την έναρξη της διαδικασίας αφερεγγυότητας καθώς και η στηριζόμενη σε αντικειμενικά και επαληθεύσιμα από τρίτους κριτήρια προσέγγιση η οποία πρέπει να υιοθετηθεί για την εφαρμογή του ισχύουν κατά μείζονα λόγο για τα φυσικά πρόσωπα τα οποία δεν ασκούν επιχειρηματική ή άλλη ανεξάρτητη επαγγελματική δραστηριότητα.
- 24 Τούτου δοθέντος, διευκρινίζεται ότι, όπως επισήμανε κατ' ουσίαν ο γενικός εισαγγελέας στα σημεία 45 και 49 των προτάσεών του, τα κρίσιμα κριτήρια για τον προσδιορισμό του κέντρου των κύριων συμφερόντων φυσικού προσώπου το οποίο δεν ασκεί επιχειρηματική ή άλλη ανεξάρτητη επαγγελματική δραστηριότητα είναι εκείνα που σχετίζονται με την περιουσιακή και οικονομική του κατάσταση, πράγμα που αντιστοιχεί στον τόπο στον οποίο το πρόσωπο αυτό διοικεί τα οικονομικά συμφέροντά του και όπου αποκτάται και δαπανάται το μεγαλύτερο μέρος των εισοδημάτων του ή, ακόμη, στον τόπο όπου βρίσκεται το μεγαλύτερο μέρος των περιουσιακών του στοιχείων.
- 25 Κατά δεύτερον, πρέπει να διευκρινιστεί το περιεχόμενο του τεκμηρίου του άρθρου 3, παράγραφος 1, τέταρτο εδάφιο, του κανονισμού 2015/848. Από το ίδιο το γράμμα της εν λόγω διατάξεως, σε συνδυασμό με το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο εδάφιο, του κανονισμού αυτού, προκύπτει ότι φυσικό πρόσωπο το οποίο δεν ασκεί επιχειρηματική ή άλλη ανεξάρτητη επαγγελματική δραστηριότητα τεκμαίρεται, μέχρις αποδείξεως του εναντίου, ότι διοικεί συνήθως τα συμφέροντά του στον τόπο της συνήθους διαμονής του, καθόσον υπάρχει μεγάλη πιθανότητα ο τόπος αυτός να αντιστοιχεί στο κέντρο των κύριων οικονομικών συμφερόντων του. Επομένως, εφόσον δεν ανατραπεί το τεκμήριο αυτό, τα δικαστήρια του κράτους μέλους στο έδαφος του οποίου βρίσκεται η συνήθης διαμονή του έχουν διεθνή δικαιοδοσία για την έναρξη σχετικής με το εν λόγω φυσικό πρόσωπο διαδικασίας αφερεγγυότητας.
- 26 Παρά ταύτα, το άρθρο 3, παράγραφος 1, τέταρτο εδάφιο, του κανονισμού 2015/848 προβλέπει ότι το τεκμήριο αυτό ισχύει μόνο μέχρις αποδείξεως του εναντίου, η δε αιτιολογική σκέψη 30 του κανονισμού αυτού διευκρινίζει ότι θα πρέπει να είναι δυνατή η ανατροπή του εν λόγω τεκμηρίου, όταν, για παράδειγμα, το μεγαλύτερο μέρος των περιουσιακών στοιχείων του οφειλέτη βρίσκεται εκτός του κράτους μέλους της συνήθους διαμονής του ή όταν μπορεί να αποδειχθεί ότι ο κύριος λόγος για τη μετεγκατάστασή του ήταν η υποβολή αιτήσεως για την έναρξη διαδικασίας αφερεγγυότητας στη νέα δικαιοδοσία και η εν λόγω αίτηση μπορεί να βλάψει ουσιωδώς τα συμφέροντα των πιστωτών εκείνων που συναλλάχθηκαν με τον οφειλέτη πριν από τη μετεγκατάσταση.
- 27 Κατά τα λοιπά, όπως επισήμανε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 55 των προτάσεών του, το γεγονός και μόνον ότι συντρέχουν οι περιστάσεις που μνημονεύονται στην εν λόγω αιτιολογική σκέψη δεν αρκεί για την ανατροπή του τεκμηρίου του άρθρου 3, παράγραφος 1, τέταρτο εδάφιο, του κανονισμού 2015/848.

- 28 Συγκεκριμένα, μολονότι ο εντοπισμός των περιουσιακών στοιχείων του οφειλέτη αποτελεί ένα από τα αντικειμενικά και επαληθεύσιμα από τρίτους κριτήρια που πρέπει να λαμβάνονται υπόψη για τον προσδιορισμό του τόπου στον οποίο ο οφειλέτης ασκεί συνήθως τη διοίκηση των συμφερόντων του, το τεκμήριο αυτό μπορεί να ανατραπεί μόνον κατόπιν σφαιρικής εκτιμήσεως του συνόλου των κριτηρίων αυτών. Επομένως, το γεγονός ότι το μοναδικό ακίνητο φυσικού προσώπου το οποίο δεν ασκεί επιχειρηματική ή άλλη ανεξάρτητη επαγγελματική δραστηριότητα βρίσκεται εκτός του κράτους μέλους της συνήθους διαμονής του δεν αρκεί αφ' εαυτού για την ανατροπή του εν λόγω τεκμηρίου.
- 29 Εν προκειμένω, οι εκκαλούντες της κύριας δίκης υποστηρίζουν επιπλέον ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου ότι η Πορτογαλία είναι όχι μόνον το κράτος μέλος όπου βρίσκεται το μοναδικό τους ακίνητο, αλλά και το κράτος μέλος στο οποίο πραγματοποιήθηκαν οι συναλλαγές και συνήφθησαν οι συμβάσεις που προκάλεσαν την κατάσταση αφερεγγυότητάς τους.
- 30 Συναφώς, μολονότι η αιτία της καταστάσεως αφερεγγυότητας δεν αποτελεί, αυτή καθαυτήν, κρίσιμο στοιχείο για τον προσδιορισμό του κέντρου των κύριων συμφερόντων φυσικού προσώπου το οποίο δεν ασκεί επιχειρηματική ή άλλη ανεξάρτητη επαγγελματική δραστηριότητα, εντούτοις εναπόκειται στο αιτούν δικαστήριο να λάβει υπόψη το σύνολο των αντικειμενικών και επαληθεύσιμων από τρίτους στοιχείων που αφορούν την περιουσιακή και οικονομική του κατάσταση. Στην επίμαχη στην κύρια δίκη περίπτωση, η κατάσταση αφερεγγυότητας εντοπίζεται, σύμφωνα με τα προεκτεθέντα στη σκέψη 24 της παρούσας αποφάσεως, στον τόπο όπου οι εκκαλούντες της κύριας δίκης διοικούν συνήθως τα οικονομικά τους συμφέροντα και όπου αποκτήθηκε ή δαπανήθηκε το μεγαλύτερο μέρος των εισοδημάτων τους ή στον τόπο όπου βρίσκεται το μεγαλύτερο μέρος των περιουσιακών τους στοιχείων.
- 31 Λαμβανομένου υπόψη του συνόλου των προεκτεθέντων, στο υποβληθέν προδικαστικό ερώτημα πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο και τέταρτο εδάφιο, του κανονισμού 2015/848 έχει την έννοια ότι, για την ανατροπή του τεκμηρίου που προβλέπει η διάταξη αυτή για τον προσδιορισμό της διεθνούς δικαιοδοσίας όσον αφορά την έναρξη διαδικασίας αφερεγγυότητας, σύμφωνα με το οποίο το κέντρο των κύριων συμφερόντων φυσικού προσώπου που δεν ασκεί επιχειρηματική ή άλλη ανεξάρτητη επαγγελματική δραστηριότητα είναι ο τόπος της συνήθους διαμονής του, δεν αρκεί το γεγονός ότι το μοναδικό ακίνητο του προσώπου αυτού βρίσκεται εκτός του κράτους μέλους της συνήθους διαμονής του.

Επί των δικαστικών εξόδων

- 32 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπόμπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, σε αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (ένατο τμήμα) αποφαίνεται:

Το άρθρο 3, παράγραφος 1, πρώτο και τέταρτο εδάφιο, του κανονισμού (ΕΕ) 2015/848 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 20ής Μαΐου 2015, περί των διαδικασιών αφερεγγυότητας, έχει την έννοια ότι, για την ανατροπή του τεκμηρίου που προβλέπει η διάταξη αυτή για τον προσδιορισμό της διεθνούς δικαιοδοσίας όσον αφορά την έναρξη διαδικασίας αφερεγγυότητας, σύμφωνα με το οποίο το κέντρο των κύριων συμφερόντων φυσικού προσώπου που δεν ασκεί επιχειρηματική ή άλλη ανεξάρτητη επαγγελματική δραστηριότητα είναι ο τόπος της συνήθους διαμονής του, δεν αρκεί το γεγονός ότι το μοναδικό ακίνητο του προσώπου αυτού βρίσκεται εκτός του κράτους μέλους της συνήθους διαμονής του.

(υπογραφές)